

BRIEF DISCUSSION ON THE REWARDS,
NETWORKS AND RULES OF THE PILGRIMAGE

کور تیا ناخفتی

لسر پاداشت و تورہ و

ئہ حکامین دہکین حاجیا

گو تن

د. صالح بن مقل العصیمی التیمی

وہرگیران

بیکس اسماعیل عمر

مزگفت

www.mzgaft.com

کورتییا ئاخفتنی لسه ر پاداشت و توره و نه کامین ده کین حاجییا

گوتن

صالح بن مقبل العصیمی التیمی

وه رگیران

بیکه س إسماعیل عمر

مزگهفت

www.mzgaft.com

زنجیرا جهڙا قوربانی

گوتن: الشیخ الدكتور صالح بن مقبل العصیمی التمیمی

وہرگیٔران: بیٔکھ س إسماعیل عمر

دیزایننا نأفہ روکی: سائیتٔ مزگہفت

دیزایننا بہرگی: ژبٔگر سیتہی

ہژمارا زنجیری: (5)

ژ بہرہہ مین: سائیتٔ مزگہفت www.mzgaft.com

پيشهڪي

ٽه ف ناميلڪه بريتيه ڙ گوتارهڪا ٽهينبي هاتيه گوتن ڙ لايئ
 شيخي بهريز صالح بن مقل العصيمي التميمي خودئ
 بپاريزيت، ڪو ڪورتيهڪي بهحسي گرنگيا دهڪڻن حاجيا
 دڪتن، و خير و پاداشتئ وي، و ڪا ٽه وچ ڪارين گرنگن مرؤقي
 موسلمان خو پيٽه مڙيل بڪهتن، دگل بهحسڪرنا چهند
 ٽه ڪامڻن گريديي ب دانا قوربانيفه ڙ خودئ دخوازم بيته جهئ
 مفايي.

وهرگير.

إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ، نَحْمَدُهُ، وَنَسْتَعِينُهُ، وَنَسْتَغْفِرُهُ، وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ
 شُرُورِ أَنْفُسِنَا وَسَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا، مَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ، وَمَنْ
 يُضِلِّ فَلَا هَادِيَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ،
 تَعْظِيمًا لِشَأْنِهِ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَخَلِيلُهُ - صَلَّى
 اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ، وَمَنْ تَبِعَهُمْ بِإِحْسَانٍ إِلَى يَوْمِ الدِّينِ،
 وَسَلَّمَ تَسْلِيمًا كَثِيرًا . أَمَّا بَعْدُ ... فَاتَّقُوا اللَّهَ - عِبَادَ اللَّهِ - حَقَّ
 التَّقْوَى؛ وَاعْلَمُوا أَنَّ أَجْسَادَكُمْ عَلَى النَّارِ لَا تَقْوَى. وَاعْلَمُوا بِأَنَّ
 خَيْرَ الْهُدْيِ هَدْيِي مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَأَنَّ شَرَّ الْأُمُورِ
 مُحَدَّثَاتُهَا ، وَكُلُّ مُحَدَّثَةٍ بِدْعَةٌ، وَكُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ، وَكُلُّ ضَلَالَةٍ فِي
 النَّارِ.

نہم بین ل ہنداھی ہاتنا و ہرزئی حہجا مہزن، و دہہکین
 دہستپیکئی ژ ہہیفا ذی الحجۃ بین لہر دہرگہہی، کارکرن تیدا
 گہلہک مہزنہ، پیغہمبہری خودی صلی اللہ علیہ وسلم دبیزیت:
 "مَا الْعَمَلُ فِي أَيَّامٍ أَفْضَلَ مِنْهَا فِي هَذِهِ؟" قَالُوا: وَلَا الْجِهَادُ؟ قَالَ:
 «وَلَا الْجِهَادُ، إِلَّا رَجُلٌ خَرَجَ يُخَاطِرُ بِنَفْسِهِ وَمَالِهِ، فَلَمْ يَرْجِعْ
 بِشَيْءٍ" ٹانکو: چ کار نینن باشر بیت د پورژہکی دا وہکی فان

روژان، ئینا سه حابیا گوتن: خو جیهاد ژی ؟ گوت: خو جیهاد ژی تنئ زه لامهک نه بیت نه فسا خو و مالئ خو بو خودئ ئیخستبیته مه ترسیئ، و چ ژ وان بو نه زقریبیت.

قیجا تو به ریخو بدئ - خودئ ته پاریزیت - دگه ل مه زناهییا پاداشتئ جیهادئ لدهف خودئ ته عالا؛ به لئ عیباده تئ که سه کی د ده هکین هه یقا *ذِي الْحِجَّةِ* باشتره ژ جیهادا شهرقانه کی د ریکا خودئ دا جیهادئ دکه تن د هه یقین دیترین سالی دا، به لکی نه و عیباده تئ د ده هکین هه یقا *ذِي الْحِجَّةِ* دهیته کرن باشتره ژ جورین دیتر ژی بین جیهادی نه و نه بیت یا پیغه مبه ری خودئ *صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ* گوتی نه فه تینه بیت ده می دبیژیت: "*مَنْ عَقَرَ جَوَادَهُ وَأُهْرِيَقَ دَمُهُ*" یی هه سپی وی بهیته سه رژیکن و خوینا وی بهیته ریشتن. که واته مال و خوینا وی د ریکا خودئ دا بجیت. و نه فه بو هه وه چهند نموونه ژ وان کارین باش ژ بین مروقی موسلمان دشیت بجه بینت د نه قان ده هکان دا :

یا تیکن: کرنا هجی: خودی ته عالا دبیزیت: { وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ
 بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ *
 لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ فِي أَيَّامٍ مَّعْلُومَاتٍ عَلَى مَا
 رَزَقَهُمْ مِّنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطِعُوا الْبَائِسَ الْفَقِيرَ }
 [الحج: 27 - 28] ئانکو: وتو - ئەى ئیبراهیم - مروّقان بده زانین کو
 هاتنا هجی ل سهر وان یا فەرە، کو ئەو ب هەمی رهنگان یا وان
 پی چیدبیت قهست بکهنی، و بهین ب پهیا (پیا) و سویار ل سهر
 هەر دهوارهکا لاواز (و مەبهست ژ لاوازیئ ئانکو یا کاری لاوازکری
 نهکو یا زهعیف و بی خیر بیت) و ئەو ژ هەر ریکهکا دویر بهین.
 دا ئەو هندەك مفايان بو خو ببینن: ژ ژبیرنا گونههان، و
 دهستقه ئینانا پاداشتئ کرنا هجی، و پیرابوونا بازرگانیی، و
 گهلهك مفايئ دی؛ ودا ئەو ناقتئ خودی ل سهر وان قوربانان بینن
 بین ئەو قه دکوژن ژ حیشتەر و چیل و پهزان ل هندەك روژین
 دهسنیشانکری کو: دههکین چه ژنا قوربانینه وسی روژین د دویف
 دا؛ وهك سوپاسی بو خودی ل سهر قهنجیبین وی، قیجا هوین ژ
 وان قه کوشتییا بخون ئەقه سوننهته، و هندهکی ژئ بدنه وی
 هه ژاری زیده هه ژار.

له و ما کرنا چه جی ژ مه زنترین کارانه دهیته نه نجام دان د دهکین هه یفا **ذِي الْحِجَّةِ**، و نه و ستوینه که ژ ستوینیت ئیسلامی، پیغه مبه ر **صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ** دبیزیت: "**مَنْ حَجَّ لِلّٰهِ فَلَمْ يَرْفُتْ وَلَمْ يَفْسُقْ رَجَعَ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ اُمُّهُ**" یی چه جی بو خودی بکه تن، و چه تشتی کریت کارین جیماعی نه کر بیت، و چه گونه ه نه کرین هه تا بزقریته مالا خو، دی هوسا زقریت هه ر وه کی وی روژا شنیکا ژ زکی دهیکا خو دهرکه تی. هه روه سا گوئییه: "**أَفْضَلُ الْجِهَادِ حَجٌّ مَبْرُورٌ**" ئانکو: باشترین جیهاد کرنا چه جه کا بی خه له تی و دروستی هاتبیته نه نجام دان.⁽¹⁾

یا دووی: گوتنا ته کبیران: نه هه ژ بهر کو خودی ته عالا فرمان کریه زیده بیرئینانا وی بهیته کرن **{فِي أَيَّامٍ مَّعْلُومَاتٍ}** ئانکو د روژین ئاشکه را دا، و پتريا خه لکی زانینی یین لسهر وی بوچوونی کو مه به ست ژ په یفا روژین ئاشکه را یین خودی به حس کرین نه و دهکین ده ستپیکی نه ژ هه یفا **ذِي الْحِجَّةِ**، ژ بهر قی چه ندی سه حابه رازیبوونا خودی لسهر وان بیت ژ ئیکه مینیت قیرا گه هشتیین خیری بین، هه ر وه کی ئیمام بوخاری د په رتووکا خو یا دروست دا هه دگوهیزیت ژ بن عباس خودی ژی رازی بیت کو

(1) والحديثان في صحيح البخاري.

وی د شروقه کرنا دگوتنا خودی ته علاا ده می دبیزیت: **رَوَيْدُكُرُوا**
اسْمَ اللّٰهِ فِيْ اَيَّامٍ مَّعْلُوْمَاتٍ [الحج: 28] گوتییه: نه و روژین
 ده هکانه، و په یقا (المعدودات) نه و سی روژین پشتی جه ژنا
 قوربانینه، و بن عومر و نه بو هورهیره خودی ژ وان رازی بیت:
 دا دمرکه فنه سویکی د روژین ده هکان ده، و دا ته کبیراتان ده،
 قیجا خه لکی ژی ب نه گهری ته کبیراتین وان ته کبیرات دان. ⁽¹⁾

یا سین: گرنا روژیان: بتاییه تی روژیگرنا روژا عره فی ژبه
 گوتنا پیغه مبهری خودی صلی الله علیه وسلم ده می دبیزیت:
"صِيَامُ يَوْمِ عَرَفَةَ، أَحْتَسِبُ عَلَى اللّٰهِ اَنْ يُكْفِّرَ السَّنَةَ الَّتِي قَبْلَهُ،
وَالسَّنَةَ الَّتِي بَعْدَهُ" ⁽²⁾ ناکو: روژیگرنا روژا عره فی نه و
 هیقیی ژ خودی دخوازم کو بیته نه گهری ژبیرنا گونه هین سالا
 بهری هینگی و نه و سالا پشتی هینگی.

هروه سا گرنا روژیین نه و روژین دیتر ژی؛ چونکی روژیگرتن ژ
 کارین باشه: به لی سه باره تی گوتنا هنده کا ده می دبیزن نه یا
 بخیره گرنا روژیین ده هکان ژبه ر وی فرموده یا ئیمام - مسلم -
 ژ دهیکا مه عایشایی فه دگو هیزیت خودی ژی رازی بیت ده می

(1) رواه البخاری.

(2) رواه مسلم.

دبیژیت: " مَا رَأَيْتَ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - صَائِمًا الْعَشْرَ قَطْ " ئانکو: من چ جار نه دیتییه پیغه مبهری خودی صلی الله علیه وسلم روژیین ده هکان گرتبن. به لی ژ فی چه ندی ناهیته تیگه هشتن کو نه رهایی نه دروسته روژیین ده هکان بهینه گرتن ژ بهر دوو نه گهران :

یا ئیکئی: پیغه مبهری صلی الله علیه وسلم هاندان یا لسهر گرتنا روژییا عه ره فی کری بو نه مروئی ل حه جی، و بشیوه کی شه بری عه ره فه هر ژ ده هکانه، له وما نه فه بو به لگه کو فهرمووده یا عایشایی ب رهایی - مطلق - نه هیته ومرگرتن.

یا دووی: ژ بهر یا نه بو داوود فه گوهاستی ژ هندهک هه قزینیته پیغه مبهری صلی الله علیه وسلم کو وانا گوتیییه: " كَان لَا يَدْعُ صِيَامَ تِسْعِ ذِي الْحِجَّةِ " ئانکو پیغه مبهری روژیگرتنا تاسوعایی ژ هه یقا ذی الحجّه نه د هیلا. له وما لقییری ژ فهرمووده یا عایشایی دهیته تیگه هشتن وهکی کومکرن دناقهرا یا هاتییه فه گوهاستن؛ کو وی هه می روژین ده هکان نه گرتینه، به لی مه به ست پی نه و نینه کو چ ژئی نه گرتینه، و یا زانییه کو روژیگرتن هه ر دکه فیته لبن کاری باش ژ یین خودی حه ژئی دکه تن د فان ده هکین هه یقا ذی الحجّه.

یا چواری: سه رژیکرنا قوربانی: و ژ وان کارین باش د دهکان دا سه رژیکرنا قوربانیه، هر وهکی پیغه مبهری خودی صلی الله علیه وسلم دوو بهرانیته رهش و سپی تیکهل ورهنگی سپی پتربوو له وما دگوتنی - اَمْلَحَيْنَ - بین سه رژیکرین. هر وهکی هاتییه د صَحِيحِ الْبَخَارِيِّ ژ نهه سی کوری مالکی خودی ژی رازی بیت گوتیه: "وَنَحَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِيَدِهِ سَبْعَ بُدُنٍ قِيَامًا، وَضَحَّى بِالْمَدِينَةِ كَبْشَيْنِ اَمْلَحَيْنِ اَقْرَبَيْنِ" ئانکو: و پیغه مبهری ب دهستی خو هفت قوربان ژ حیشتران ژ پیرقه بین سه رژیکرین، و ل مه دینی دوو بهرانیته رهش و سپی تیکهل کو دبیژنی - اَمْلَحَ - و بشاخ کره قوربان.

تشتی سهیر لدهف جوینه کا مروقا ئه وان ئه ف سوننه ته لدهف زاروکین خو مراندن، و هزر کرن کو مه بهست ژ قوربانئ بتنی گوشته؛ فیجا رادبن هنده کا دکه نه وهکیل ژ دهرقه پیش وانقه سه رژی بکه ن؛ و دگهل دروستیا فی چه ندی؛ به لی ئه و به روقاژی سوننه تی یه، به لکی ژ سوننه تی ئه وه تو ژ گوشتی قوربانئ خو بخوی، کا چه وا سوننه ته تو ب دهستی خو سه رژی بکه ی، چونکی ژ نه کرنا فی کاری دبیته بی به هرکنا ده بیابان ژ چاقلیکرنا زاروکین وان بو وان، چونکی جه ژنا قوربانئ یا لسه ر

وان را بوریت و هه سپی ناکه ن ئه و جه ژن بوو، قیجا یی پتر ژ قوربانه کی هه بیت بلا ئیکئی ل قییرئ سهرژئ بکته و ئیکئی ل جهه کی دی لسهر بکته وه کیل ئه گهر نه شیا.

و فهره لسهر یی بقیئت قوربانئ بدهت ئه و بهری هاتنا قان پوزان چ تشتا ژ موی و نینوکیئن خو ژ یقه نه کته هه تا قوربانئ خو بدهت؛ ئه قه ژئ زبه ر یا هاتییه بنه جه کرن ژ فهرمووده کا دروست یا ئیمام مسلم دهرئ یخستی د پهرتووکا خو دا کو پیغه مبه ری خودئ صلی الله علیه وسلم گوتییه: "مَنْ كَانَ لَهُ ذَبْحٌ يَذْبَحُهُ؛ فَإِذَا أَهْلٌ هَالٌ ذِي الْحَجَّةِ؛ فَلَا يَأْخُذَنَّ مِنْ شَعْرِهِ، وَلَا أَظْفَارِهِ شَيْئًا؛ حَتَّى يَضْحِيَ". هه چیی قوربانه ک هه بیت سهرژئ بکته تن ئه گهر ده ستییکا هه یقا ذی الحجته هه لات؛ بلا چ تشتا ژ موی و نینوکیئن خو ژ یقه نه کته؛ هه تا قوربانئ خو بدهت.

یا پینچی: سه دهقه (خیر).

یا شهشی: خواندنا قورئانی و زیده کرنا نه زکار و نفیژین سوننهت.

یا هفتی: و ژ کارین پیتقییه موسلمان لسهر هشیار بیت ل

دههکین دوماهی: کرنا دوعانه. پیغه مبه ری خودی صلی الله

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دبیژیت: "الدُّعَاءُ هُوَ الْعِبَادَةُ" ئانکو: هه ما دوعا نه وه

راستییا عیباده تی. ⁽¹⁾ و خودی ته عالا گوتیییه: {قُلْ مَا يَعْزُبُ بِكُمْ رَبِّي

لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ} [الفرقان: 77] ئانکو: خودایی مه زن رادگه هینت کو

نه و پویته ب مروقان ناکهت، نه گهر ژ بهر دوعا کرنا وان ژ وی

نه بیت.

له و ما پیتقییه لسهر مروقی موسلمان نه و خو ب وه ستینیت و

زیره ک بکه تن د کرنا دوعایان دا ل دههکین ذی الحجة بتاییه تی

روژا عهره فی، پیغه مبه ر صلی الله علیه وَسَلَّمَ دبیژیت: "خیر

الدعاء دعاء يوم عرفة، وخیر ما قلت أنا والنبيون من قبلي: لا اله

إلا الله وحده لا شريك له، له الملك وله الحمد وهو على كل شيء

قدير" ئانکو: خیرترین دوعا دوعایا روژا عهره فی یه، و خیرترین

(1) رواه أبو داوود والترمذي، وابن ماجه بسند صحيح.

یا من و پیغه مبه ریّن بهری من گوتی: "لا اله الا الله وحده لا شریک له، له المک و له الحمد و هو علی کل شیء قدير".

ئهز بيرا خو و هه وه دئینم بکرنا دوعایا بو براییّن مه یین لب ن دهست و لاوازل هه ر جهه کی، د ئه ثان ده هکان دا دوعا بکه خودی وان پرگار بکه ت، و ئه و رهوشا ئه و تیدا ریکه کی بو وان شه که تن، و وان بسه ربیخیت و پیّت وان راگریت.

و کارین باش گه له کن و جیوازن؛ و فه ره لسهر مروقی موسلمان ئه و کارین باش بکه تن بشیوه کی گشتی وه کی: خواندنا قورئانی، و ئاماده بوون ل جقاتین زانینی، سه ره دانا که س و کاران، و فهرمانا باشی و نه هییا ژ خرابیی، و پاراستنا لسهر سوننه تا، و زیده کرنا نفیژین نه فهرز، فه ره مروقی موسلمان هه ر تیره کی خیری به هر تیدا هه بیت، و تشته ک ژ خیری ژ دهستان نه چیت،

ئهی به نیین خودی، هندیکه خودایی هه وه یه ل روژین سالیّن هه وه هنده ک بیهنا فریکه تن هوین خو بدنه بهر، و بلا هه ر ئیکی ژ مه ده لنگین رژدبوونی هلدت، و خو به ره هف بکه تن بو پیشوازییا ئه ثان ده هکان پیشوازییه کا هه ژی جهی وی بیت لده ف خودی، چونکی هه تا خودی یا پی سويند خواری د په رتووکا خو یا قه در بلند دا ده می دبیزیت: {وَالْفَجْرِ * وَلَيَالٍ عَشْرٍ} [الفجر: 1-2]

یا خودی تو ته و فیکا مه بدهی ئەم تیدا کاره کی باش بکهین، و مه ب جوانترین شیوه به رهف خوڤه زقرینه، و دوماهیکا مه لسهر کارین باش ختم بکه.

ته قوا خودی بکهن به ندهیین خودی ب مافی ته قوایی، و هوین ئیسلامی بگرن بباشی و موکوم، و هوین بزانی له شی هه وه خو لبه ر ئاگری ناگریت، و چ هیز به رامبه ر نینه.

ئهی به ندهیین خودی، دفرمووده کا دروست دا پیغه مبه ر صلی الله علیه وسلم دبیزیت: "إِذَا دَخَلَ الْعَشْرُ الْأَوَّلُ فَأَرَادَ أَحَدُكُمْ أَنْ يُضْحِيَ فَلَا يَمَسُّ مِنْ شَعْرِهِ وَلَا مِنْ بَشَرِهِ شَيْئًا" ئانکو: ئەگه ر ده هکین حاجییان هاتن و ئیک ژ هه وه قییا قوربانی بدهت، بلا دهستی خو نه که ته قوساندنا چ تشتا ژ موی "میین پرچی و عه وره تی و بن که فشان" و نینوکیین خو .

و د ریوایه تا ئیمامی موسلم دا پیغه مبه ر صلی الله علیه وسلم دبیزیت: "مَنْ كَانَ لَهُ ذَبْحٌ يَذْبَحُهُ فَإِذَا أَهْلَ هَالِ ذِي الْحِجَّةِ، فَلَا يَأْخُذَنَّ مِنْ شَعْرِهِ، وَلَا مِنْ أَظْفَارِهِ شَيْئًا حَتَّى يُضْحِيَ" ئانکو: هه چیی قوربانه ک هه بیت سه رژی بکه تن ئەگه ر ده سته ییکا هه یقا ذی الحجّه هه لات؛ بلا چ تشتا ژ موی و نینوکیین خو ژ یقه نه که ت؛ هه تا قوربانی خو بدهت.

ژئی فهرموودی ديار دبیت هر کهسی قییا قوربانئ بدهت نا بیت
 ئەو چ ژ مویین خو ژئیغه بکهت، قیجا چ مویین سهری بن یان
 مویین بن کهفشان بن یان مویین جهئ شهرمگههئ (عهورهتی)
 بن، ههروهسا نابیت نینوکین خو ژئ بقوسینیت، قیجا چ نینوکین
 تبلین دهستا بن یان یین تبلین پیا بن، ههتا ئەو قوربانئ بدهت،

و واجبه لسهر وی کهسی بقیت قوربانئ بدهت چ پیش نهفسا
 ویغه بیت یان دهیک و بابین وی یان ژبلی وان، نا بیت ئەو چ ژ
 مویین خو ژئیغه بکهتن یان نینوکین خو یان تشتهک ژ لهشی خو
 ئەگەر ئەو گههشته ههیفا ذي الحجة ههتا ئەو قوربانئ ددهت.

بهلی هندیکه وهکیله، ئانکو ئەوه یی سهرژیکرنا قوربانئ ب
 ستویی خوڤه گریدهت وهکی قهسابی یان ژبلی وی، چ تیدا نینه
 ئەو مویین خو چیکهت یان تشتهک ژ لهشی خو یان نینوکین خو
 ژئیغه بکهت، و ئەغه ژبهر چهند فهرموودهکین دایکا مه عائشایی
 رازی بونا خودئ لسهر بیت دهمی دبیزیت: "فَتَلْتُ قَلَادَ بَدْنِ
 النَّبِيِّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - بِيَدَيْي، ثُمَّ قَلَدَهَا وَأَشَعَرَهَا وَأَهْدَاهَا،
 فَمَا حَرَمَ عَلَيْهِ شَيْءٌ كَانَ أَحِلَّ لَهُ".

پیغه مبهری خودی صلی الله علیه وسلم پیروزییه کا زیده و حورمه ته کا زیده ددا مالا خودی، و نه گهر نه شیبابا نه و بخو بجیت دا قوربانی فریکه تن وه کی مه زناهی بو مالا خودی و بهر فرهی بو جیرانیت وی، قیجا دا نیشان که تن کو نه فه بو مالا خودی نه؛ دا ریز لی بهیته گرتن و کهس چ زیانی نه گه هینتی، قیجا عایشه پشت راستی دته تی دهنگوباسی کو وی بخو خودی ژئی رازی بیت به نک ل ستوین قوربانیت پیغه مبهری گریدان، پاش به نکین وان گریدان، و نیشان دکرن، و دکرنه دیاری بو مالا خودی، و نه گهر نه و ل مه دینی ناکنجی ببا و قوربان فریکربان، چ تشت لسهر حرام نه دبوون ژ یین بو وی حلال بووین. نانکو خو ژ وان تشتا دویر نه دکر یین حه جی ل حه جی خو ژئی دویر دکه ن.⁽¹⁾

و ژ فهرمووده یا دهیکا سه له مه یی خودی ژئی رازی بیت کو دروسته که سه کی بقیت ل ده قه را خو ناکنجی بیت و نه و قوربانی بدهت، ههروه سا د فهرمووده یا عایشایی دا خودی ژئی رازی بیت: بو یی قوربانئ خو دیاری فریکرییه مه ککه هی و نه و ل وه لاتئ خو یی ناکنجی. ئیمام نه حمه د دبیزیت: نه ز ژی هوسا دبیزم، فهرمووده یا

(1) قَالَ الْإِمَامُ بَحْيِيُّ بْنُ سَعِيدٍ: ذَاكَ لَهُ وَجْهٌ، وَهَذَا لَهُ وَجْهٌ.

عائیشایئ لسهر وی یه ئهوی ئاکنجی کو دیاریئ فریدکهتن، و نه قیئت قوربانهکی دی بدهت پشتی ئهوی فریکری، ژبه ر هندی ئهوی بقیئت قوربانی بدهت چ ژ پرچا خو ژیفه ناکهت و چ ژ نینوکین خو ژی ژیفه ناکهت، و فرموودهیا دهیکا سهله مهیی ژی هر بو وان که سایه ئهوین دقین ل دهقهرین خو یین ئاکنجی قوربانی بدن، و یه حیایی ل دوماهیئ گوت: "ئه ف فرمووده همی ئیکو دوو ناکهتن، به لکی هر ئیکئ دی ریئ وی یئ دروست دهنئ، و یا فر بهیته کرن لدهمی بهرهنگار بوونی - التعارض - ئه وه کومبوون دناقبهرا دهقین شهرعی دا بهیته کرن هندی دشیان دا بیت، و لقیئرئ تشتهکئ دشیاندا یه بی زه حمه تکاری ژ قه نجییا خودئ، و پیدقییه بزانیین کو فرموودین عائیشایئ رازی بونا خودئ لی بیت ئه گهره ک یئ بو هه ی، و هندهک ژ سه حابییان ل وی بیروباوه ری بوون کو هر که سه کی دیاریئ فریکهت ژی هه مان حوکمئ مروقیئ موحره م یئ هه یی ژ گوتنا یین وه کی ئبن عومه ر و ئبن عه باس خودئ ژ وان رازی بیت، و ئاخفتنا وی بهر سقه ک بو، بو قئ چه ندئ.

یا ره بی تو مه بپاریزه بپاراستنا خو، و ته و فیکا کاربده ستین مه
 بده ب وان تشتین تو چه ژئی دکه می و ژئی رازی، و وه لاتی مه پاریزه
 ب سلامه تیئی و ئیمناهیئی، و سلامه تیا ئیسلامی، و وان پشتنگیرین
 ل سنورین وه لاتی ب سه ربیخه، و تو ترسی بکه دلی دوژمنان دا،
 و مه راسته ری بینه و بکه ژ راسته رییان، نه کو ژ نه وین ری به رزه،
 و ئەم هیقییا لیبورینی و ساخله میی ژ ته دکه یین ل دونیایی و
 ئاخره تی، یا خودی تو خیر و باشیئی لدونیایی و ئاخره تی بده
 مه، و مه ژ ئەشکه نجه یا ئاگری پاریزه، سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا
 يَصِفُونَ، وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.

دهقئ خوتبن ب عه ره بي

الخطبة الأولى:

إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ، نَحْمَدُهُ، وَنَسْتَعِينُهُ، وَنَسْتَغْفِرُهُ، وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شَرِّهِ وَأَنْفُسِنَا وَسَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا، مَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ، وَمَنْ يُضِلِّ فَلَا هَادِيَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، تَعْظِيمًا لِشَأْنِهِ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَخَلِيلُهُ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ، وَمَنْ تَبِعَهُمْ بِإِحْسَانٍ إِلَى يَوْمِ الدِّينِ، وَسَلَّمْ تَسْلِيمًا كَثِيرًا . أَمَّا بَعْدُ ... فَاتَّقُوا اللَّهَ - عِبَادَ اللَّهِ - حَقَّ التَّقْوَى؛ وَاعْلَمُوا أَنَّ أَجْسَادَكُمْ عَلَى النَّارِ لَا تَقْوَى. وَاعْلَمُوا بَأَنَّ خَيْرَ الْهُدَى هُدَى مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَأَنَّ شَرَّ الْأُمُورِ مُحَدَّثَاتُهَا، وَكُلَّ مُحَدَّثَةٍ بِدْعَةٌ، وَكُلَّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ، وَكُلَّ ضَلَالَةٍ فِي النَّارِ.

عباد الله، ها نحن على مشارف موسم الحج العظيم، والعشْر الأوائل من ذي الحجة على الأبواب، والعمل فيها عظيم. قال صلى الله عليه وسلم: «مَا الْعَمَلُ فِي أَيَّامٍ أَفْضَلَ مِنْهَا فِي هَذِهِ؟» قَالُوا: وَلَا الْجِهَادُ؟ قَالَ: «وَلَا الْجِهَادُ، إِلَّا رَجُلٌ خَرَجَ يُخَاطِرُ بِنَفْسِهِ وَمَالِهِ، فَلَمْ يَرْجِعْ بِشَيْءٍ» رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

فَانظُرْ - يَا رَعَاكَ اللهُ - مَعَ عِظَمِ الْجِهَادِ عِنْدَ اللهِ؛ إِلَّا أَنْ عَمَلَ
 الْعَامِلِ فِي عَشْرِ ذِي الْحِجَّةِ أَفْضَلَ مِنْ جِهَادٍ مُجَاهِدٍ فِي بَقِيَةِ
 شَهْوَرِ الْعَامِ، بَلْ وَالْعَمَلُ فِي عَشْرِ ذِي الْحِجَّةِ أَفْضَلُ مِنْ أَنْوَاعٍ
 مُتَعَدِّدَةٍ مِنَ الْجِهَادِ، إِلَّا الْجِهَادَ الَّذِي اسْتَنْتَاهُ النَّبِيُّ - صَلَّى اللهُ
 عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - بِقَوْلِهِ: « مَنْ عَقَرَ جِوَادَهُ وَأَهْرَيْقَ دَمَهُ. » وَإِلَيْكُمْ نَمَازُجٌ
 لِلْعَمَلِ الصَّالِحِ الَّذِي يُمْكِنُ أَنْ يُؤَدِّيَهُ الْمُسْلِمُ فِي أَيَّامِ الْعَشْرِ:

الْحَجُّ: قَالَ تَعَالَى: ﴿ وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَى كُلِّ
 ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ * لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا اسْمَ
 اللَّهِ فِي أَيَّامٍ مَعْلُومَاتٍ عَلَى مَا رَزَقَهُمْ مِّنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ فَكُلُوا مِنْهَا
 وَأَطْعِمُوا الْبَائِسَ الْفَقِيرَ ﴾

فَالْحَجُّ أَعْظَمُ الْأَعْمَالِ الَّتِي تُؤَدَّى فِي عَشْرِ ذِي الْحِجَّةِ، وَهُوَ رَكْنٌ
 مِنْ أَرْكَانِ الْإِسْلَامِ. قَالَ - صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: « مَنْ حَجَّ لِلَّهِ فَلَمْ
 يَرْفُتْ وَلَمْ يَفْسُقْ رَجَعَ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ »، وَقَالَ - صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ
 وَسَلَّمَ: « أَفْضَلُ الْجِهَادِ حَجٌّ مَبْرُورٌ »؛ وَالْحَدِيثَانِ فِي صَحِيحِ
 الْبُخَارِيِّ.

ثانياً: التَّكْبِيرُ: حَيْثُ أَمَرَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ أَنْ يَذْكُرُوهُ فِي أَيَّامِ مَعْلُومَاتٍ وَجَمَاهِيرٍ أَهْلِ الْعِلْمِ عَلَى أَنْ هَذِهِ الْأَيَّامُ الْمَعْلُومَاتِ هِيَ الْعَشْرُ الْأَوَّلُ مِنْ ذِي الْحِجَّةِ.

وَلِذَا كَانَ الصَّحَابَةُ - رِضْوَانُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ - مِنَ السَّابِقِينَ إِلَى الْخَيْرِ، حَيْثُ رَوَى الْبُخَارِيُّ فِي "صَحِيحِهِ" عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ فِي تَفْسِيرِ قَوْلِهِ تَعَالَى: ﴿ وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ فِي أَيَّامٍ مَعْلُومَاتٍ ﴾ قَالَ: هُنَّ أَيَّامُ الْعَشْرِ، وَالْأَيَّامُ الْمَعْدُودَاتُ: أَيَّامُ النَّشْرِيقِ. " وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ، وَأَبُو هُرَيْرَةَ: «يَخْرُجَانِ إِلَى السُّوقِ فِي أَيَّامِ الْعَشْرِ يُكَبِّرَانِ، وَيُكَبِّرُ النَّاسُ بِتَكْبِيرِهِمَا». رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

ثالثاً: الصِّيَامُ: وَخَاصَّةً صِيَامُ يَوْمِ عَرَفَةَ لِقَوْلِهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - صِيَامُ يَوْمِ عَرَفَةَ، أَحْتَسِبُ عَلَى اللَّهِ أَنْ يُكَفِّرَ السَّنَةَ الَّتِي قَبْلَهُ، وَالسَّنَةَ الَّتِي بَعْدَهُ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

وَكذَلِكَ صِيَامُ بَقِيَّةِ أَيَّامِ الْعَشْرِ؛ لِأَنَّ الصِّيَامَ مِنَ الْأَعْمَالِ الصَّالِحَةِ: وَأَمَّا اسْتِدْلَالُ الْبَعْضِ بِعَدَمِ اسْتِحْبَابِ صِيَامِ الْعَشْرِ لِمَا رَوَاهُ الْإِمَامُ مُسْلِمٌ مِنْ قَوْلِ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا -: مَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - صَائِماً الْعَشَرَ قَطُّ " فَلَا يُفْهَمُ مِنْهُ عَدَمُ صِيَامِ الْعَشْرِ عَلَى إِطْلَاقِهِ: لِسَبَبَيْنِ:

الأول: حَتَّ الرَّسُولُ عَلَى صِيَامِ يَوْمِ عَرَفَةَ لِغَيْرِ الْحَاجِّ، وَهُوَ مِنَ الْعَشْرِ قِطْعًا، فَدَلَّ عَلَى عَدَمِ أَخْذِ حَدِيثِ عَائِشَةَ عَلَى إِطْلَاقِهِ.

الثاني: ما أوردَهُ أبو داوودَ عَنْ بعضِ أزواجِ النَّبِيِّ - صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - أَنَّهُ - صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - كَانَ لَا يَدْعُ صِيَامَ تِسْعِ ذِي الْحِجَّةِ "

الثالثُ- عَنْ بَعْضِ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ - صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَالَتْ: "كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصُومُ تِسْعَ ذِي الْحِجَّةِ وَيَوْمَ عَاشُورَاءَ. وَثَلَاثَةَ أَيَّامٍ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ أَوَّلِ اثْنَيْنِ مِنَ الشَّهْرِ وَالْخَمِيسِ." صَحَّحَهُ الألبانيُّ فِي صَحِيحِ أَبِي دَاوُدَ - بِرَقْمِ 2437

فِيْفَهُمْ مِنْ حَدِيثِ عَائِشَةَ - جَمْعًا بَيْنَهُمَا - أَنَّهُ مَا صَامَ جَمِيعَ أَيَّامِ الْعَشْرِ، وَلَيْسَ الْمَقْصُودُ أَنَّهُ مَا صَامَ مِنَ الْعَشْرِ شَيْئًا، وَالدَّلِيلُ أَنَّهُ كَانَ يَصُومُ عَرَفَةَ وَهِيَ مِنَ الْعَشْرِ. وَمَعْلُومٌ أَنَّ الصِّيَامَ مِنْ أَحَبِّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللهِ؛ فَهُوَ دَاخِلٌ فِي الْأَعْمَالِ الصَّالِحَةِ الَّتِي يُحِبُّهَا اللهُ فِي عَشْرِ ذِي الْحِجَّةِ.

رابعًا: نَحَرُ الْأَضَاحِي: وَمِنَ الْأَعْمَالِ الصَّالِحَةِ فِي الْعَشْرِ نَحْرُ الْأَضَاحِي، حَيْثُ ضَحَّى رَسُولُ اللهِ - صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - بِكَبْشَيْنِ أَمْلَحَيْنِ.

وفي صحيح البخاري عن أنس، رضي الله عنه، قال: «ونحر النبي صلى الله عليه وسلم بيده سبع بدن قيامًا، وضحي بالمدينة كبشيين أملحين أقرنين»

والعجيب أن فئة من الناس قد أماتوا هذه السنة عند أولادهم، فظنوا أن المقصود بالأضحية هو اللحم فقط؛ فيوكلون من يذبحها عنهم في الخارج؛ ومع صحة هذا الفعل؛ إلا أنه خلاف السنة. فمن السنة أن تطعم من لحم أضحيتك، كما أن من السنة أن تنحرها بيدك، وفي هذا الفعل حرمان للأبناء من الاقتداء بالأباء؛ فإن عيد النحر يمر عليهم ولا يشعرون بأنه عيد، فمن كانت عنده أكثر من أضحية. فيمكن أن يذبح هنا، ويوكل هناك إذا أصر. ويجب على من أراد الأضحية قبل دخول هذه الأيام ألا يأخذ من شعره ولا من أظفاره شيئًا حتى يضحى.

خامساً: الصّدقةُ.

سادساً: تِلَاوَةُ الْقُرْآنِ وَالْإِكْتِنَارِ مِنَ الْأَذْكَارِ وَالْتَنَقُّلِ.

سابعاً: وَمِنَ الْأَعْمَالِ الَّتِي يَنْبَغِي لِلْمُسْلِمِ أَنْ يَحْرِصَ عَلَيْهَا فِي الْعَشْرِ الْأَوَّخِرِ: الدُّعَاءُ. قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: ﴿ قُلْ مَا يَعْْبَأُ بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ ﴾ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - : « الدُّعَاءُ هُوَ الْعِبَادَةُ »؛ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ، وَالتِّرْمِذِيُّ، وَابْنُ مَاجَةَ بِسَنَدٍ صَحِيحٍ.

فَعَلَى الْمُسْلِمِ أَنْ يَجْتَهِدَ فِي الدُّعَاءِ فِي الْعَشْرِ مِنْ ذِي الْحِجَّةِ، وَخَاصَّةً فِي يَوْمِ عَرَفَةَ. يَقُولُ الرَّسُولُ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: « خَيْرُ الدُّعَاءِ دُعَاءُ يَوْمِ عَرَفَةَ، وَخَيْرُ مَا قُلْتُ أَنَا وَالنَّبِيُّونَ مِنْ قَبْلِي: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ »، 34- وَأَذْكَرُ نَفْسِي وَإِيَّاكُمْ بِالْدُّعَاءِ لِإِخْوَانِنَا الْمُسْتَضْعَفِينَ فِي كُلِّ مَكَانٍ، فِي هَذِهِ الْعَشْرِ أَنْ يُنَجِّيَهُمُ اللَّهُ، وَأَنْ يَجْعَلَ لَهُمْ مِمَّا هُمْ فِيهِ مَخْرَجًا، وَأَنْ يَنْصِرَهُمْ وَيَثْبِتَ أَقْدَامَهُمْ. وَالْأَعْمَالُ الصَّالِحَةُ كَثِيرَةٌ وَمَتَعَدَّةٌ. فَعَلَى الْمُسْلِمِ أَنْ يُكْتَرَفَ مِنَ الْعَمَلِ الصَّالِحِ عَمُومًا، مِثْلَ: قِرَاءَةِ الْقُرْآنِ، وَحُضُورِ مَجَالِسِ الْعِلْمِ، وَصَلَةِ الْأَرْحَامِ، وَالْأَمْرِ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ، وَالْمَحَافَظَةَ عَلَى السُّنَنِ، وَالْإِكْتِنَارُ مِنَ النَّوَافِلِ.

فَعَلَى الْمُسْلِمِ أَنْ يُصِيبَ مِنْ كُلِّ عَمَلٍ صَالِحٍ بِهِمْ، وَلَا يَقْوَتَنَّ عَلَى نَفْسِهِ شَيْئًا مِنَ الْخَيْرِ عِبَادَ اللَّهِ، أَلَا إِنَّ لِرَبِّكُمْ فِي أَيَّامِ دَهْرِكُمْ لِنَفَحَاتٍ أَلَا فَتَعَرَّضُوا لَهَا، 37- فليشمر كلُّ منَّا عن ساعدِ الجدِّ، وليعدِّ العدةَ لاستقبالِ الأيامِ العشرِ استقبالاَ يليقُ بمكانتها عندَ الله. وأقسمَ بها في كتابهِ العزيزِ؛ فَقَالَ - سُبْحَانَهُ -: ﴿ وَالْفَجْرِ * وَلَيَالٍ عَشْرٍ ﴾ اللهم لا تحرمنا بذنوبنا فضلَ الأيامِ العشرِ.

عِبَادَ اللَّهِ؛ فِي الصَّحِيحِ قَالَ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: «إِذَا دَخَلَ الْعَشْرُ الْأَوَّلُ فَأَرَادَ أَحَدُكُمْ أَنْ يُضْحِيَ فَلَا يَمَسَّ مِنْ شَعْرِهِ وَلَا مِنْ بَشْرِهِ شَيْئًا». وَفِي رَوَايَةٍ عِنْدَ مُسْلِمٍ قَالَ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: «مَنْ كَانَ لَهُ ذَبْحٌ يَذْبَحُهُ فَإِذَا أَهْلَ هَلَالُ ذِي الْحِجَّةِ، فَلَا يَأْخُذَنَّ مِنْ شَعْرِهِ، وَلَا مِنْ أَظْفَارِهِ شَيْئًا حَتَّى يُضْحِيَ».

فَعَلَى مَنْ أَرَادَ أَنْ يُضْحِيَ أَنْ لَا يَأْخُذَ شَيْئًا مِنْ شَعْرِهِ؛ سِوَاءَ كَانَ شَعْرَ الرَّأْسِ أَوْ شَعْرَ الْإِبطِ؛ أَوْ الْعَانَةِ، وَلَا مِنْ أَظْفَارِهِ؛ سِوَاءَ كَانَ ظُفْرَ يَدٍ أَوْ رِجْلِ، حَتَّى يَذْبَحَ أَضْحِيَّتَهُ. فَيَلْزِمُ مَنْ أَرَادَ أَنْ يُضْحِيَ عَنْ نَفْسِهِ أَوْ عَنْ وَالِدِيهِ أَوْ عَنْ غَيْرِهِ مُتَطَوُّعًا، أَلَّا يَأْخُذَ مِنْ شَعْرِهِ أَوْ أَظْفَارِهِ أَوْ مِنْ بَشْرَتِهِ شَيْئًا إِذَا دَخَلَ شَهْرُ ذِي الْحِجَّةِ حَتَّى يُضْحِيَ. أَمَّا الْوَكِيلُ؛ وَمَنْ يَتَوَلَّى الذَّبْحَ مِنْ جَزَارٍ وَغَيْرِهِ؛ فَلَيْسَ عَلَيْهِ حَرَجٌ أَنْ يَأْخُذَ مِنْ شَعْرِهِ أَوْ بَشْرَتِهِ أَوْ أَظْفَارِهِ.

وَقَدْ أَشْكَلَ عَلَى الْبَعْضِ حَدِيثُ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: قَالَتْ: «فَتَلْتُ قَلَانِدَ بُدْنِ النَّبِيِّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - بِيَدَيَّ، ثُمَّ قَلَدَهَا وَأَشَعَرَهَا وَأَهْدَاهَا، فَمَا حَرَمَ عَلَيْهِ شَيْءٌ كَانَ أَحِلَّ لَهُ»،

قال الإمام يحيى بن سعيد: ذاك له وجه، وهذا له وجه، وحديث أم سلمة لمن أراد أن يضحى بالمصر، وحديث عائشة لمن بعث بهدي لمكة: وهو غير حاجٍ وأقام ببليده.»

قال أحمد: وهكذا أقول، حديث عائشة هو على المقيم الذي يرسل بهديه ولا يريد أن يضحى بعد ذلك الهدى الذي بعث به، فإن أراد أن يضحى لم يأخذ من شعره شيئاً ولا من أظفاره، على أن حديث أم سلمة هو عندي على كل من أراد أن يضحى في مصره، حكى ذلك كله عنه الأثرم.

وَقَالَ يَحْيَى فِي آخِرِهِ: «وَلَا تُضْرَبُ الْأَحَادِيثُ بَعْضُهَا بِبَعْضٍ: فَيُعْطَى كُلُّ حَدِيثٍ وَجْهَهُ». وَالْوَاجِبُ عِنْدَ التَّعَارُضِ هُوَ الْجَمْعُ بَيْنَ النُّصُوصِ مَا أَمَكْنَ، وَهُوَ هُنَا مُمَكِّنٌ بِلَا تَعَسُّفٍ بِفَضْلِ اللَّهِ. وَيَنْبَغِي أَنْ يُعْلَمَ أَنَّ حَدِيثَ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا لَهُ سَبَبٌ، وَهُوَ أَنَّ بَعْضَ الصَّحَابَةِ كَانَ يَرَى أَنَّ مَنْ بَعَثَ الْهَدْيَ فَإِنَّهُ يَكُونُ لَهُ حُكْمُ الْمُحْرَمِ؛ كَابْنِ عُمَرَ وَابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا. فَكَانَ كَلَامُهَا رَدًّا عَلَى ذَلِكَ. اللَّهُمَّ وَفَقْنَا فِيهَا لِلْعَمَلِ الصَّالِحِ.

اللَّهُمَّ رُدَّنَا إِلَيْكَ رَدًّا جَمِيلًا، وَاخْتِمِ بِالصَّالِحَاتِ آجَالَنا. أَقُولُ قَوْلِي هَذَا وَأَسْتَغْفِرُ اللَّهَ الْعَظِيمَ لِي وَلَكُمْ مِنْ كُلِّ ذَنْبٍ فَاسْتَغْفِرُوهُ.

الْخُطْبَةُ الثَّانِيَّةُ:

الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى إِحْسَانِهِ، وَالشُّكْرُ لَهُ عَلَى عِظَمِ نِعَمِهِ وَإِمْتِنَانِهِ، وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَحَدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، تَعْظِيمًا لِشَأْنِهِ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَخَلِيلُهُ، صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ، وَمَنْ تَبِعَهُمْ بِإِحْسَانٍ إِلَى يَوْمِ الدِّينِ، وَسَلَّمَتْ تَسْلِيمًا كَثِيرًا. أَمَّا بَعْدُ..... فَاتَّقُوا اللَّهَ - عِبَادَ اللَّهِ - حَقَّ التَّقْوَى، وَاسْتَمْسِكُوا مِنَ الْإِسْلَامِ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى، وَعَلِّمُوا أَنَّ أَجْسَادَكُمْ عَلَى النَّارِ لَا تَقْوَى.

عِبَادَ اللَّهِ ؛ اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ اتَّقَاوِي، وَاعْلَمُوا بِأَنَّ الْمَسْؤُولِيَّةَ الْمُلْقَاةَ عَلَى عَوَاتِقِنَا عَظِيمَةً، مَسْؤُولِيَّةَ حِمَايَةِ أَبْنَائِنَا، وَفَلذَاتِ أَكْبَادِنَا مِنْ الْأَنْحِرَافَاتِ الْفِكْرِيَّةِ وَالْعَقْدِيَّةِ، وَمِنْ الْأَنْحِرَافَاتِ الْأَخْلَاقِيَّةِ، فَعَلَى كُلِّ مِنَّا أَنْ يَقُومَ بِمَا أَمَرَهُ اللَّهُ أَنْ يَقُومَ بِهِ، بِحِمَايَةِ هَذِهِ النَّاشِئَةِ مِنْ جَمِيعِ الْأَنْحِرَافَاتِ الَّتِي تُؤَثِّرُ عَلَى أُمُورِ دِينِهِمْ وَدُنْيَاهُمْ. أَوْ تَضُرُّ بِلَادِهِمْ، جَعَلَهُمْ رَبِّي قُرَّةَ أَعْيُنٍ لَنَا.

اللَّهُمَّ احْفَظْنَا بِحِفْظِكَ، وَوَفِّقْ وَلِيَّ أَمْرِنَا، وَوَلِيَّ عَهْدِهِ لِمَا تُحِبُّ وَتَرْضَى؛ وَاحْفَظْ لِبِلَادِنَا الْأَمْنَ وَالْأَمَانَ، وَالسَّلَامَةَ وَالْإِسْلَامَ، وَانصُرِ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى حُدُودِ بِلَادِنَا؛ وَانشُرِ الرُّعْبَ فِي قُلُوبِ أَعْدَائِنَا، اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِ مَا سَأَلَكُ مِنْهُ عَبْدُكَ وَنَبِيُّكَ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَنَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا اسْتَعَاذَ مِنْهُ عَبْدُكَ وَنَبِيُّكَ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، اللَّهُمَّ إِنَّكَ عَفُوٌّ تُحِبُّ الْعَفْوَ فَاعْفُ عَنَّا، اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْأَلُكَ الْعَافِيَةَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ

اللَّهُمَّ امددْ عَلَيْنَا سِتْرَكَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، اللَّهُمَّ أَصْلِحْ لَنَا النِّيَّةَ وَالذَّرِيَّةَ وَالْأَزْوَاجَ وَالْأَوْلَادَ، اللَّهُمَّ اجْعَلْنَا هُدَاةً مَهْدِيَّينَ، رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً، وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ. سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ، وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. وَقُومُوا إِلَى صَلَاتِكُمْ يَرْحَمُكُمُ اللَّهُ.

و الحمد لله رب العالمین و صلی الله و سلم
على نبینا محمد و على آله و صحبه أجمعین

مزگفت

www.mzgaft.com